

Motion till riksdagen 2006/07:U299

av **Gunilla Wahlén m.fl. (v)**

Klustervapen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige antar den definition av klustervapen som FN har föreslagit.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige ska förbjuda produktion, handel och användning av klustervapen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige ska verka för ett internationellt förbud mot produktion, handel och användning av klustervapen.

Klustervapen och deras oönskade effekter

Klusterbomber, klustervapen och vapen med multipel-stridsdelar är benämningar på vapensystem som innehåller ett antal mindre stridsdelar, så kallade substridsdelar. Dessa vapensystem utgörs vanligen av flygbomber, artilleriammunition eller kryssningsrobotar. Genom att ett antal mindre explosiva substridsdelar sprids ut från huvudstridsdelen kan en ökad vapenverkan uppnås vid vissa användningsområden. I de flesta fall handlar det om att nå större ytor med splittrerverkan än vad traditionella enhetsbomber och granater kan göra. Detta gäller framför allt vid bekämpning av skytteförband och icke bepansrade fordon och materiel. I andra fall kan syftet vara att bekämpa bepansrade fordon med substridsdelar som har pansarbrytande verkan.

Oavsett vilken typ av system det gäller så föreligger stora problem vid användande av klustervapen på grund av deras oönskade effekter. För det första resulterar mellan 3 och 40 procent av alla nu kända substridsdelar i att bli blindgångare. För det andra är precisionen allt annat än god när det gäller vissa system då det kan röra sig om att sprida ut tusentals substridsdelar över stora områden. Dessa oönskade effekter hotar inte bara de människor som

Fel! Okänt namn på

lever i direkt anslutning till stridsområdena. De oönskade effekterna påverkar också återuppbyggnadsarbetet på ett mycket negativt sätt då stora områden blir att betrakta som minfält under oöverskådlig tid. Detta får långt gående konsekvenser för eventuella återuppbyggnadsarbeten som i sin tur kan ha stor inverkan på en kanske redan bräcklig fred.

Klustervapen drabbar civila urskillningslöst. Därmed strider de mot Genèvekonventionen som föreskriver att endast militära mål får angripas i krig. Således är klustervapen att betrakta som inhumana vapen i samma kategori som personminor och massförstörelsevapen.

Definition av klustervapen

Det finns ingen internationellt vedertagen definition av klustervapen. Men enligt ett förslag från FN-organen Unmas, UNDP och Unicef kan klustervapen definieras som kapslar designade för att sprida eller frigöra multipelt subkrigsmateriel. Definitionen är av stor betydelse för det fortsatta arbetet för ett förbud mot klustervapen. Sverige skall därför stödja den definition som FN föreslagit. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Resultatet av använda klustervapen i världen

40 människor beräknas mista livet varje dag till följd av explosiva lämningar efter krig, såsom personminor och substridsdelar. 82 länder i världen är drabbade av explosiva lämningar efter krig, och bland de värst drabbade länderna finns Afghanistan, Laos, Irak, Kambodja, Bosnien, Sri Lanka och Sudan. USA har använt stora mängder klusterbomber och andra klustervapen i Irak och Afghanistan. Effekten är förödande. Människor blir lemlästade och jorden går inte att bruka. I Afghanistan använde USA klusterbomber vars substridsdelar hade samma klargula färg som de matpaket som släpptes ner från luften.

Den långsiktiga förödelsen blir kanske mest uppenbar när man konstaterar att länder i Sydostasien fortfarande har stora problem med oexploderade substridsdelar som fälldes av USA mellan åren 1964 och 1973. Röda Korset uppger att enbart Laos har mellan nio och 27 miljoner oexploderade substridsdelar kvar och att 11 000 människor har dödats eller skadats genom åren på grund av detta. Av dessa har 30 procent varit barn. Det är inte svårt att föreställa sig vilken negativ verkan detta har på det civila återuppbyggnadsarbetet efter en konflikt.

Under USA:s flyganfall mot Serbien fick klustervapen stor uppmärksamhet då substridsdelar föll över samhället Nis den 7 maj 1999. 14 människor omkom och 28 skadades, samtliga civila. Händelsen fick president Clinton att införa ett tillfälligt stopp för användning av klustervapen.

Under kriget i Libanon 2006 använde Israel enligt tidningen Haaretz 1 800 klusterbomber, innehållande 1,2 miljoner substridsdelar. FN:s minröjningsorgan Unmas uppskattar att ca 500 000 odetonerade substridsdelar ligger kvar på marken likt personminor, till följd av att de använda klusterbombarna har lämnat ca 40 procent blindgångare efter sig. Enligt FN:s hjälpsamordnare i Libanon, Jan Eageland, använde Israel 90 procent av klusterbombarna 72 timmar innan tidpunkten för eldupphör. Det har haft förödande effekter för civilbefolkningen som återvänt hem till södra Libanon.

Effekten är ett stort hinder för att få igång den ekonomiska aktiviteten då stora områden inklusive bostäder, jordbruk och industrier kan vara obeträddbara på grund av blindgångare. Detta var fallet i Kuwait, då släckningsarbetet av oljebränder hindrades av oexploderade substridsdelar i vissa områden.

All ökad påverkan på tredje part, i det här fallet oskyldiga civila, får en direkt påverkan på terrorismens grogrund. De negativa effekterna av klustervapen är långsiktiga då de fördröjer återuppbyggnadsarbeten efter konflikter och bidrar till försämrade levnadsvillkor.

Den militära alliansfriheten möjliggör en självständig utrikespolitik

Belgien är det första landet i världen att förbjuda klusterbomber sedan den 16 februari 2006. Belgien var också det första landet att förbjuda personminor, efterföljt av Sverige på fjärde plats. Förbuden ledde fram till Ottawakonventionen om förbud mot antipersonella minor, vilken 148 länder i dag omfattas av. Ottawakonventionen har gjort världen säkrare och räddat många människoliv. Tack vare Belgiens politiska mod har en historisk chans uppstått att verka för ett förbud mot klustervapen internationellt och uppnå en motsvarighet till Ottawakonventionen. Även Norge har infört ett moratorium mot klustervapen.

Vänsterpartiet anser, liksom freds rörelsen, att Sverige bör följa Belgiens exempel och förbjuda produktion, handel och användning av klustervapen. Vi måste börja på hemmaplan innan vi verkar för ett förbud internationellt. Ett förbud mot klustervapen i Sverige skulle ge minskad legitimitet för användning, produktion och export av klustervapen internationellt. Ett svenskt förbud mot klustervapen skulle ge Sverige trovärdighet i internationella nedrustningsförhandlingar.

Till skillnad från Belgien och Norge så är Sverige militärt alliansfritt, vilket betyder att vi måste ha en grundläggande försvarsförmåga. Men det betyder inte att vi skall använda inhumana vapen, varför vi varken har kärnvapen eller personminor. Den militära alliansfriheten möjliggör en självständig utrikespolitik. Sverige har genom åren varit pådrivande i nedrustningssamarbete. Vänsterpartiet anser att vi bör vara det även fortsättningsvis. Ottawakonventionen visar att enskilda länders förbud mot inhumana vapen kan leda fram till internationella förbud. Därför vore det klokt av Sverige att

Fel! Okänt namn på

stödja den rörelse som kan vara ett frö till ett internationellt förbud mot klustervapen.

Sveriges klustervapen måste avskaffas först

Det säkerhetspolitiska syftet med Sveriges innehav av klusterbomber av typen Mjölner som kan fällas från JAS-plan är tvivelaktigt. Det är anpassat till invasionsförsvarets behov och passar inte den nya försvarspolitik. Eftersom klustervapen sprider ut sig över ett stort område och ligger kvar i marken likt personminor är det omöjligt att undvika att civila människor skadas. Även om det svenska försvarets klustervapen, det vill säga Mjölner, enbart har en felmarginal på 1 procent så riskerar de ändå att skada civila, dels för att en felmarginal på 1 procent kan resultera i stora mängder blindgångare, dels för att Mjölners spridningsradie är stor, en 250 meter bred och 400 meter lång yta, vilket gör det svårt att säkerställa att inga civila mål eller människor finns i spridningsområdet.

Sveriges innehav av klustervapen tjänar inget säkerhetspolitiskt syfte. Konsekvensen är istället att det bringar legitimitet åt andra länders användning av och handel med klustervapen. Det finns inget som talar för att klustervapen är oersättliga, precis lika lite som personminor skulle vara det. Eftersom klustervapen har samma effekt som personminor vid användning så är det rimligt att Sverige förbjuder även dessa. Sverige behöver precisionsvapen, inte urskillningslösa vapen.

Av ovan anförda anledningar skall ett svenskt förbud införas mot produktion, handel och användning av klustervapen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Västvärldens stridskrafter

Sveriges försvarsmakt samt de länder vi samarbetar med har olika syften med respektive stridskrafter. En gemensam faktor är dock att stridskrafterna i allt större utsträckning används för att förebygga krig, motverka konflikter och verka för återuppbyggnad vid internationella insatser. Det är orimligt att dessa stridskrafter, som till stor del syftar till fred och stabilitet, är utrustade med vapensystem som medför så stora negativa effekter på civilbefolkningen och på återuppbyggnadsarbetet efter en konflikt.

Det är dessutom klart olämpligt att svenska förband skall verka i miljöer där klustervapen har använts. Bara detta skäl bör verka tungt för att Sverige skall verka för ett totalförbud.

Världens nuvarande lager av klustervapen

Det finns i dagsläget enorma lager av klustervapen i världen. I många fall rör det sig om äldre system som ofta orsakar fler blindgångare. Efterhand som nyare modeller införskaffas fasas de äldre ut och realiseras eller skänks bort på världsmarknaden, inte sällan till utvecklingsländer. Detta är ett stort problem som kan avhjälpas endast genom att en systematisk destruktion av äldre klustervapen påbörjas. Detta är dock en kostnadskrävande verksamhet vilket innebär att alternativet kan bli att skänka vapnen till fattiga länder.

Beräknat på blindgångarfrekvensen på respektive substridsdel finns just nu över 27 miljoner blindgångare bara inom USA:s försvar, detta enligt Förenta staternas egna uppgifter, vilket troligtvis innebär en lågt räknad blindgångarfrekvens på många system. Beräkningar från Human Rights Watch från juli 2005 visar att USA idag har 799 miljoner substridsdelar i aktiva vapensystem och i lager.

Ett internationellt förbud mot klustervapen

Det av riksdagen ratificerade femte protokollet till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar (1980 års vapenkonvention) är ett steg i rätt riktning men inte tillräckligt långtgående. Sverige skall vid internationella sammanhang aktivt verka för ett internationellt förbud mot användning, produktion och handel med klustervapen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Översynskonferens om 1980 års vapenkonvention

I november 2006 kommer en översynskonferens att hållas om 1980 års vapenkonvention i Genève. I samband med denna internationella konferens är det önskvärt att den svenska regeringen tar initiativ till ett internationellt avtal om förbud mot produktion, handel och användning av klustervapen.

Avslutningsvis

Det är positivt att inte senapsgasladdade handgranater förekommer i dagens väpnade konflikter världen över. Det är positivt att inte självmordsbombare kan anskaffa bärbara taktiska kärnladdningar på den internationella vapenmarknaden. Det är positivt att det inte förekommer granatkastammunition

Fel! Okänt namn på

laddad med mjältbrandssporer. Det är positivt att man inte kan beställa stridsvagnsammunition med kombinerad splitter- och nervgasverkan. Anledningen till att ovanstående krigsmateriel inte finns tillgänglig på ett sätt som skulle kunna vara möjligt är att världens länder kommit överens om att dessa vapen skall förbjudas eller på olika sätt begränsas. Framtida generationer kommer också att vara mycket tacksamma för de förbud kring personminor som utvecklats på senare tid. På motsvarande sätt kommer framtida generationer vara tacksamma för vårt ansvarsfulla agerande genom att förbjuda klustervapen.

Stockholm den 20 oktober 2006

Gunilla Wahlén (v)

Torbjörn Björlund (v)

Kalle Larsson (v)

Kent Persson (v)

Josefin Brink (v)

LiseLotte Olsson (v)

Alice Åström (v)